

The Importance Of Skills In Developing The Artistic-Creative Competence Of Students Of Creative Schools On The Basis Of A Creative Approach

Nurmatova Shohistakhon Muhammadjonovna

Director of the Muhammad Yusuf Creative School

under the jurisdiction of specialized educational institutions

Abstract

This article analyzes the concept of artistic ability and its role in the development of students' artistic and creative competence. Information is provided about the main types of ability, their role in the formation of human thinking and their reflection in aesthetic culture. The importance of artistic ability in the education of young people is also considered.

Keywords: Ability, talent, creativity, aesthetic consciousness, culture, creativity, types of ability, creative abilities, talent, potential, genius.

Annotatsiya

Mazkur maqolada badiiy qobiliyat tushunchasi va uning o'quvchilarni badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Qobiliyatning asosiy turlari, ularning inson tafakkurini shakllantirishdagi roli va estetik madaniyatdagi aks ettirilishi haqida ma'lumot beriladi. Shuningdek, badiiy qobiliyatning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Qobiliyat, iqtidor, ijod, estetik ong, madaniyat, ijodkorlik, qobiliyat turlari, ijodiy qobiliyatlar, iste'dod, salohiya, daholik.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda ta'lim muhim bo'lib, ijodkorlikni rag'batlantirish uchun ta'lim tizimida o'quvchilarga ijodiy faoliyat bilan shug'ullanish imkoniyatlarini yaratish kerakdir. Jumladan ijodiy, yozuv, san'at, imiy izlanish va guruhli loyihalar orqali amalga oshiriladi.

Biz pedagog, psixologlar va tadqiqotchilar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun samarali metod, usul va dasturlarni ishlab chiqishda davom etyapmiz.

Ijod maktabi o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning mazmun- mohiyati, maqsad va vazifalari o'rganildi. Ushbu o'quv qo'llanmaning nazariy va uslubiy asosi sifatida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga oid adabiyotlar hamda ilmiy maqolalar pedagog, sotsiolog, psixolog olimlarning ushbu mavzuda olib borgan izlanishlari, olimlar va shu soha vakillarining yozma va og'zaki fikr- mulohazalarini tahlil qilish jarayonlarini kuzatish amalga oshirildi.

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda qobiliyatli bolalarni topish va ularning qobiliyatlarini rivojlantirishga davlat siyosati darajasida e'tibor berib kelinayotgan bo'lib, ana shu maqsadda tashkil etilgan ta'lim muassasalari faoliyatlari nuqtai nazaridan bir qancha yo'nalishlarda faoliyat olib bormoqdalar: musiqa; sport; raqs; tasviriy; san'at; xalq amaliy san'ati; texnik ijodkorlik; fan hamda badiiy tafakkur.

Qobiliyat (muayyan yo'nalish bo'yicha faoliyatni samarali tashkil eta olish layoqati) - shaxsning ma'lum bir faoliyatida erishgan muvaffaqiyatlarini va osonlik bilan bir faoliyatga o'ta olishni ta'minlaydigan individual psixologik xususiyatki, u insonlarning turlicha faoliyatdagi natijalari, yutuqlari va qiyinchiliklari sabablarini tushuntirib beradi.

Iqtidor - insonning o'z xatti-harakatlari, bilimlari, imkoniyatlari, malakalariga muayyan faoliyatni bajarishga nisbatan ijobiy subyektiv munosabati. Iqtidorli insonlar odatda muayyan jarayonda boshqalarga nisbatan tezroq va samaraliroq o'rganishadi hamda yuqori natijalarga erishadi. Iqtidor tuli xil sohalarda namoyon bo'ladi. Masalan sa'at, ilm-fan, sport, musiqiy ijrochilik, adabiyot, texnologiya va boshqa sohalardir.

Ijodkorlik- yangilik uchun kurashish, fan-texnologiyani eng so'nggi yutuqlarini tahlil qila bilish va undan o'zining faoliyatida oqilona foydalanishga erishish, doimo o'z ustida ishlash

Ijodiy faoliyat- muayyan sohada ish-faoliyat bilan shug'illanuvchi insonning aniq bir maqsadga intiluvchanligi, maxsus hissiy holati - ilhomlanishi, shuningdek, ruhiy kechinmasi, muammoni jon jahdi bilan hal etish istaklarini mujassamlashtirgan faoliyat turi

Ijodiy qobiliyatlar - yangilik yaratish zarurligi va mumkinligini tushunish, muommoni ifodalay olish, g'oya farazini nazariy va amaliy jihatdan tasdiqlash, muommoni hal qilish yo'llarini izlash hamda topish, natijada yangi original mahsulotlar yaratish (ilmiy kashfiyot, ixtiro, san'at asari, tavsifnoma va h.k) qobiliyatlari

Iste'dod - shaxsning ma'lum faoliyatni yuqori darajada bajarish uchun tabiiy yoki ortirilgan qobiliyatdir. U tinimsiz mehnat, o'z qobiliyatlarini takomillashtirib borish yo'lida barcha qiyinchiliklarni yengish va irodasi, butun imkoniyatlarini safarbar qilish natijasida shakllanadi. Iste'dod ko'pincha tug'ma layoqatlar natijasidir

Salohiyat - muayyan faoliyatni ichki kuch yordamida qisqa vaqt ichida, kam harakat sarflash hisobiga muvaffaqiyatli bajara olish xususiyatidir. Ba'zi manbalarda, shuningdek, "salohiyat" so'zi kishi yoki jamiyatning ichki imkoniyatlari, hali to'la namoyon bo'lmagan kuch-quvvati ma'nosida ham ishlatilishiga urg'u berilgan.

Daholik - favqulodda aql-idrok, aqliy kuch-quvvat, zehn-zakovatning har tomondan eng yuqori darajada rivojlanganligi bo'lib, daholik xislatiga ega shaxslar kashfiyotlar yaratish, ilmiy taraflama mukammal, har jihatdan asoslangan g'oya va qarashlarni ilgari surish, shuningdek, qonuniyatlar mohiyatini ochish hamda nazariyalarni asoslashdek aqliy kuch-quvvatlarini namoyon eta oladilar. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish pedagogik va psixologik xususiyatlarni hisobga oladigan kompleks yondashuvni talab qiladi. Qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish, ochiq va moslashuvchan fikrlashni rag'batlantirish, ichki motivatsiya va qiziqishni rivojlantirish bu jarayonning muhim elementlari hisoblanadi. Bu metod va strategiyalarni uyg'unlashtirib, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini o'stirish va ularni innovatsion va o'ziga xos tarzda murakkab muammolarni hal qilishga tayyorlash mumkin.¹

Badiiy-estetik qobiliyatlar shaxsning o'zini o'zi anglash vositalaridan biri sifatida san'atni idrok etishga qaratilgan. Ushbu kompetensiyalarga san'at va uning atrofidagi dunyodagi go'zal va xunuk narsalarni tushunish, estetik his-tuyg'ularni, tajribalarni, ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish, go'zalni yaratish istagi, badiiy qobiliyatlarni rivojlantirish, san'atning ma'lum bir sohasidagi iqtidor, ijodiy ijodiy faoliyatga qo'shilish kiradi. Go'zallik va uyg'unlik, san'at va ijodkorlik, yaratilish va quvonch, zavq va baxt kabi omillarni badiiy-estetik kompetentsiyani shakllantirish asosi deb atash mumkin. Falsafiy yo'nalish fani bo'lgan estetika, bir tomondan insonning dunyoga bo'lgan qadriyat munosabatlarining o'ziga xos namoyishi hisoblangan hissiy sohani, boshqa tomondan, bu sohalarni yaxlit tuzilishga birlashtirgan holda, odamlarning badiiy faoliyati sohasini o'rganadi. Estetikani o'rganish mavzusi insonning dunyoni estetik va badiiy rivojlantirish qonuniyatlari bo'lib, u estetik baholash mezonlari va badiiy faoliyat dasturlarini ishlab chiqadi. Estetika-bu inson hissiyotlarini rivojlantirish va shakllantirish, tabiat, san'at, insoniy munosabatlarga nisbatan go'zallik tuyg'usini tarbiyalashga xizmat qiladigan fanlardan biridir. Ushbu fanni o'rganish mavzusi juda keng bo'lib, qayg'u va quvonch, zavq va hayrat ya'ni hissiyotlarning butun spektrini o'z ichiga oladi.

Dunyoning estetik rivojlanishida ikkita toifa ajralib turadi: - shakl va tarkibning birligida ifodalangan barcha go'zalliklarni maqsadga muvofiq, uyg'un bo'lgan hamma narsani, biz mukammallikni ko'radigan hamma narsani o'z ichiga olgan go'zallik; - xunuk, hamma narsani xunuk, xaotik, ma'nosiz va noaniq shakli va mazmunini, ularning birligini buzadigan deb hisoblash odat tusiga kiradi.

Go'zallikni hisoblash va baholash mumkin emas, uni mantiqiy tushunish mumkin emas, uni faqat his etish mumkin, shuning uchun dunyoni go'zallik nuqtai nazaridan idrok etish har doim faqat individual va hissiy jihatdan rang-barang bo'lib chiqadi. Go'zallik toifasiga kiradigan narsa bilan uchrashish, masalan, suv yuzasida quyosh botishi nurlari, odam zavq, quvonchni

¹ Ortiqov O. R. MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLAR JARAYONIDA MAFKURAVIY IMMUNITETNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI (OLIY TA'LIM MUSSASALARI MISOLIDA) //Экономика и социум. – 2022. – №. 3-2 (94). – С. 1130- 1135.

boshdan kechiradi; xunuk namoyon bo'lishiga duch kelganda, masalan, vandalizm yoki tabiatning yo'q qilinishi, salbiy his-tuyg'ularni boshdan kechiradi. Yana bir asosiy kategoriya - "badiiy" tushunchasi. Bu san'atda o'zini namoyon qiladi, madaniy bilimlarni o'zlashtirish vositasi bo'lib, amaliy badiiy va ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirishda unga tayanish mumkin. San'at odatda ijodkorlik shakli, voqelikni majoziy anglash, uning ijodiy rivojlanishi jarayoni va natijasi sifatida belgilanadi. San'at-bu insonning ma'naviy o'zini o'zi anglashining o'ziga xos usuli, dunyoni bilish usullarining bir turi, musiqa, she'riyat, tana plastikasi, teatrlashtirish, rasm chizish, haykaltaroshlik orqali dunyoda shaxsni ifoda etish. Estetik faoliyatning eng yuqori ko'rinishlarini san'at, din va fan sohasida insoniyat tomonidan yaratilgan narsalarni o'z ichiga olgan ma'naviy ijodlarda topish mumkin. Ijodkorlik bu ilgari mavjud bo'lmagan narsani, haqiqatda mavjud bo'lgan materialdan yangi haqiqatni yaratishga imkon beradigan insoniy qobiliyatdir. Bundan tashqari, "yangi" atamasi adabiyot, san'at yoki fan uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan kashfiyotni anglatmaydi. Yangilik ham obyektiv, ham subyektiv bo'lishi mumkin va ijodkorlik mahsulotining o'zi ham ijtimoiy, ham individual ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. Ijodkorlik uning namoyon bo'lishida ikki tomonlama, bir tomondan, u tashqi tomonga yo'naltirilgan ya'ni tashqi dunyoni o'zgartirishga, boshqa tomondan - ichkariga, ya'ni shaxsning o'zini o'zgartirishga qaratilgan bo'ladi. Ijodiy rivojlanish qobiliyati ko'p jihatdan inson yashaydigan va tarbiyalanadigan muhitga bog'liq. Ijodkorlik har bir inson uchun u yoki bu shaklda mavjud bo'lib, ijodiy qobiliyatlarning asosiy yo'nalishlari bolalikdan kelib chiqadi, shuning uchun maktabgacha ta'lim tashkilotidagi badiiy-estetik ijodga jiddiy e'tibor berilishi kerak. Badiiy-estetik kompetentsiyalarni shakllantirish sohasidagi muammolar madaniyatda ajralmas tizim sifatida ham ta'lim sohasida ham uning bir qismi sifatida seziladi. Ushbu muammolar har xil xarakterga ega bo'lib, qayta baholash va ko'pincha qadrsizlanishga urinishlar, madaniy qadriyatlar va madaniy meros, ommaviy madaniyatning keng tarqalishi, zamonaviy san'at yo'nalishi vektorining o'zgarishi, u rivojlanish uchun emas, balki o'yin- kulgiga yo'naltirilganda, madaniy o'ziga xoslikni yo'qotish, ko'p madaniyatli dunyoqarashning yo'qligi, jamiyat a'zolarining madaniy qadriyatlariga kirishning tengsiz imkoniyatlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarda asosiy ko'p funktsional kompetentsiyalarni ishlab chiqish talab etiladi, shunda ular bolaning shaxsiyati tarkibiga singib ketadi, bolaning hayotning turli sohalarida mavjud bo'lgan turli xil muammolarni hal qilish qobiliyatini belgilaydigan uning integral xususiyatlariga aylanadi. Kognitiv faollik va mustaqillikning shakllanishi, tashabbus ko'rsatish qobiliyati, hissiy idrok etish qobiliyati-bu amaliy tajriba orqali badiiy-estetik faoliyat jarayonida topadigan shaxsiy xususiyatlardir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

- M.N. Muminova, M.A. Maksumova «Kasbiy etika va etiket», uslubiy qo'llanma, T., 2006.
- N.M. Zakirova. O'quvchilarda kreativlikni shakllantirish mazmuni va usullari. Akademik reaserch in educational science. Volume 1. Issue 3. 2020.
- Ortiqov O. R. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar jarayonida mafkuraviy immunitetni rivojlantirish texnologiyalari (oliy ta'lim mussasalari misolida) //Экономика и социум. – 2022. – №. 3-2 (94). – С. 1130- 1135.
- Ne'matova G. Ijodiy tafakkurni rivojlantirish texnologiyasi va o'quvchining mustaqil faoliyati. – T.: RTM, 2001. –24 b.
- Husanboyeva Q.P. Oliy ta'lim muassasalarida davlat tilini o'qitish bilan bog'liq muammolar va ularning yechimi. Texnika oliy o'quv yurtlarida o'zbek va xorijiy tillarni o'qitishning dolzarb masalalari (Nazariya, metodika, texnologiya). Respublika ilmiy- amaliy konferensiya materiallari. T.2020. 5-b.
- Nishonova Z. Mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik asoslari. Psix. fan. dok. ... diss. avtoreferati. –T., 2005. – 38 b.
- Baltayeva A.T. Designing lessons aimed at teaching students to critically evaluate the personality of the heroes of the work of fiction. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. P.947-952.

- Boltayeva SH. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilar ijodiy faoliyatini shakllantirish. // Xalq ta'limi, 2004, № 34-34 betlar.
- Pedagogik ensiklopediya II; 184 b
- С. И. Ожегов «Словарь русского языка» — нормативный толковый словарь общепотребительной лексики.
- European Commission/EACEA/Eurydice 2012, Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and opportunities in Europe, p. 19
- Ayupov R.H., To'xtayeva F.Sh. Raqamli iqtisod va 4.0 industriyaning korporativ boshqaruvdagi ro'li "Amaliy matematika va information texnologiyalarning dolzarb muammolari " Xalqarao anjuman tezislari to'plami Toshkent, 2019. 186-187 b
- Borthwick, A., & Hansen, R. (2017). Digital literacy in teacher education. Are teacher educators competent? Journal of Digital Learning in Teacher Education, 33(2), 46-48.
- Теоретические подходы к определению понятия цифровой грамотности. Шариков Александр Вячеславович: Всероссийская научно-практическая конференция «Интернет и социокультурные трансформации». Москва, 21–22 апреля 2015г.[Электронный ресурс]
- Kattakishiyev B., Mamayusupov I. Strategik menejment fanidan praktikum. - T., "Fan va texnologiya", 2008, 192 bet.
- Xalilova Dilnoza Furkatovna. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetentsiyasini shakllantirish. Fan va innovatsiyalar xalqaro ilmiy jurnali 2-jild, 3-son, 2023-yil. 174-177.
- Toshtemirova S. A. (2020). Ta'lim sifati va uni demokratlashtirish ilmiy muammo sifatida // Uzluksiz ta'lim
- Amirova. G.A., Sulaymonov A.P., Djurayeva B .R. Maktabgacha ta'lim muassasalarda applikasiya mashg'ulotlari. T., 2014.